

MEDZINÁRODNÉ VZŤAHY

SLOVAK JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS

Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava

2020, Volume XVIII., Issue 2, Pages 182 – 199

ISSN 1336-1562 (print), ISSN 1339-2751 (online)

Submitted: 27. 5. 2020 | Accepted: 12. 6. 2020 | Published 15. 6. 2020

**MANAŽMENT BEZPEČNOSTI EURÓPSKEJ ÚNIE
Z POHĽADU BUDOVANIA SPÔSOBILOSTÍ A KAPACÍT
PRE VEDENIE CIVILNÝCH A VOJENSKÝCH OPERÁCIÍ V RÁMCI
SPOLOČNEJ BEZPEČNOSTNEJ A OBRANNEJ POLITIKY**

**EUROPEAN UNION SECURITY MANAGEMENT FROM THE VIEW
OF CAPABILITIES AND CAPACITIES BUILDING FOR
CONDUCTING CIVILIAN AND MILITARY OPERATIONS WITHIN
THE FRAMEWORK OF THE COMMON SECURITY AND DEFENCE
POLICY**

*Radoslav Ivančík*¹

Nové bezpečnostné hrozby spôsobené zásadnými zmenami v globálnom i regionálnom bezpečnostnom prostredí po skončení studenej vojny a páde bipolarity si vynútili prehĺbenie a posilnenie bezpečnostnej a obrannej politiky tak na úrovni národných štátov, ako aj na úrovni integračných zoskupení. Nutnosť mať schopnosti, spôsobilosti a kapacity reagovať na tieto bezpečnostné hrozby sa nevyhla ani EÚ. Práve to viedlo autora k tomu, aby sa zaoberal implementáciou Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ v praxi a s využitím relevantných metód bezpečnostného výskumu poukázal na skutočnosť, že aj napriek presadzovaniu princípov vychádzajúcich z koncepcie tzv. mäkkej moci, v prípade kríz a konfliktov vyplývajúcich z nových bezpečnostných hrozieb bude nevyhnutné, ak diplomatické nástroje zlyhajú, na úrovni EÚ využívať na ich riešenie civilné a vojenské operácie. Kľúčové slová: Európska únia, bezpečnosť, vojenské a civilné operácie.

New security threats caused by fundamental changes in the global and regional security environment after the end of the Cold War and the fall of bipolarity have forced the deepening and strengthening of security and

¹ plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav Ivančík, PhD. et PhD., Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Sklabinská 1, 835 17 Bratislava, e-mail: radoslav.ivancik@akademiapz.sk

Autor počas svojej profesionálnej kariéry pôsobil vo viacerých vedúcich funkciách na jednotlivých stupňoch velenia a riadenia Ozbrojených síl SR a Ministerstva obrany SR. Zároveň zastupoval SR v pracovných výboroch, skupinách a komisiách v rámci NATO, EÚ a V4. Je autorom a spoluautorom viacerých domácich i zahraničných vedeckých monografií, vysokoškolských učebníc, vedeckých i odborných štúdií, článkov a príspevkov predovšetkým z oblasti vojenstva a národnej a medzinárodnej bezpečnosti.

defense policy both at the level of nation states and at the level of integration groups. The need to have the capabilities, capabilities and capacity to respond to these security threats has not been avoided by the EU either. It was this that led the author to deal with the implementation of the Common Security and Defense Policy of the EU and using relevant methods of security research pointed out the fact that despite the promotion of principles based on the concept of the so-called. In the event of crises and conflicts arising from new security threats, it will be necessary, if diplomatic instruments fail, to use civilian and military operations at EU level to deal with them.

Keywords: European Union, security, military and civilian operations

JEL: F5, Z00

1 ÚVOD

Súčasné bezpečnostné hrozby sa pod vplyvom zmien v globálnom i regionálnom bezpečnostnom prostredí, ktoré nastali po skončení studenej vojny a ukončení bipolárneho rozdelenia sveta, a tiež pod vplyvom negatívnych následkov globalizačných procesov (napr. prehlbovania nerovností medzi bohatým Severom a chudobným Juhom) a nedostatočného riešenia globálnych problémov ľudstva (napr. sociálnych, ekonomických, environmentálnych), výrazne odlišujú od tých bezpečnostných hrozieb, na ktoré sme boli zvyknutí pred necelými tromi desiatkami rokov a podľa ktorých jednotlivé štáty i vojensko-politické zoskupenia formovali svoje bezpečnostné politiky a z nich vychádzajúce bezpečnostné, obranné a vojenské stratégie.

Kým v minulosti boli štáty jedinými relevantnými aktérmi v oblasti medzinárodných vzťahov a medzinárodnej bezpečnosti (Nečas – Ušiak, 2011), v dnešnej dobe sa musia o svoje miesto a vplyv deliť so širokou škálou neštátnych aktérov na vyšších alebo nižších úrovniach. A hoci riziko klasických vojenských konfliktov medzi štátmi sa podľa Kazanského (2013, 2015) výrazne znížilo (v žiadnom prípade však ozbrojené konflikty medzi štátmi nie sú vylúčené) aktivity neštátnych aktérov, v niektorých prípadoch dokonca aktivity jednotlivcov, môžu spôsobiť škody takého veľkého rozsahu (napr. na kritickej infraštruktúre štátov) ako ozbrojené sily iných štátov. Ako uvádza Jurčák (2013, s. 615) asymetrické bezpečnostné hrozby tak postupne prevládajú nad symetrickými bezpečnostnými hrozbami.

Jedným z najvýznamnejších dôsledkov prehlbujúcej sa globalizácie a zásadných zmien v bezpečnostnom prostredí je pokles významu teritoriality v medzinárodnom systéme. Globalizácia totiž predstavuje vysoko dynamický a mnohostranný proces, v ktorom sa prelínajú a navzájom ovplyvňujú politické, ekonomické, sociálne, technologické, bezpečnostné, vojensko-strategické, environmentálne a ďalšie faktory (Ivančík 2011, s. 33). Doterajší vývoj globalizácie ukazuje, že rozhodujúci vplyv na jej priebeh majú ekonomické faktory, ktoré výrazným spôsobom ovplyvňujú ostatné, a na ich základe vzniká nový systém medzinárodných ekonomických, politických, bezpečnostných a sociálnych vzťahov

(Šikula 2005, s. 667). Vplyvom globalizácie tak dochádza na jednej strane k stále užšej vzájomnej previazanosti štátov, ale na druhej strane aj k ich čoraz širšej vzájomnej ekonomickej závislosti. Podľa Mareka sa vplyvom globalizácie zvyšuje nielen zraniteľnosť ktoréhokoľvek štátu sveta, ale aj celého medzinárodného spoločenstva (Marek 2017, s. 297).

Vyššie zmienený pokles významu teritoriality veľmi úzko súvisí aj s ďalším z prejavov globalizácie, ktorým je podľa Ondria a Kollára upadajúca moc a vplyv suverénneho štátu (Ondria – Kollár 2011, s. 20). Kým v minulosti bolo teritórium štátu jasne vymedzené a štáty mali kontrolu nad tým, kto a čo prekračuje, resp. prechádza cez ich hranice pevne vo svojich rukách, dnes už tomu tak nie je, najmä z dôvodu zmienenej globalizácie a prudkého technického a technologického rozvoja. Typickým príkladom tohto javu je Európska únia (ďalej len „EÚ“), v ktorej európska integrácia významným spôsobom obmedzila výsadné postavenie moderného štátu, nakoľko celý rad jeho funkcií a právomocí presunula na nadnárodnú, európsku úroveň. Vnútorň priestor štátu, ktorý je členským štátom EÚ, nie je možné jednoznačne oddeliť od priestoru mimo neho. Obe tieto dimenzie sa v rámci EÚ prelínajú.

Podobným spôsobom sa stierajú hranice medzi vnútornou a vonkajšou bezpečnosťou štátu. Vnútorne bezpečnostné hrozby ako napríklad terorizmus alebo organizovaný zločin získavajú vonkajšiu, medzinárodnú dimenziu v podobe medzinárodného terorizmu alebo cezhraničného organizovaného zločinu. Útok alebo trestný čin možno v dnešnej dobe vykonať alebo spáchať s využitím súčasných technických prostriedkov bez väčších problémov z teritória iného štátu, dokonca aj z opačnej strany zemegule. Pôvodcom vonkajších bezpečnostných hrozieb už nie sú v takom rozsahu, ako v minulosti ozbrojené sily iných štátov, ale v stále väčšom meradle je možné ich pôvod dávať do súvislosti s nelegálnymi migračnými tokmi spôsobenými vnútornými občianskymi konfliktami alebo zlyhaním základných funkcií štátov v susedných alebo vzdialenejších regiónoch sveta.

Aktuálnu situáciu výrazným spôsobom komplikuje aj zmena usporiadania medzinárodných vzťahov, ktorá podľa Škvrndu (2020, s. 37) prispieva k veľmi zložitým, mnohorozmerným pohybom na viacerých úrovniach a ktorej jadrom sa stáva vytváranie multipolarity v nich. Ide pritom o protirečivý a dlhodobý proces, ktorého teoretické skúmanie je sťažené okrem iného tým, že je podmienené aktuálnym stavom medzinárodných vzťahov a prebiehajúcimi zmenami vo vývoji bezpečnostného prostredia a bezpečnostnej situácie na globálnej i regionálnej úrovni.

Práve uvedené skutočnosti viedl autora k tomu, aby sa v rámci bezpečnostného výskumu zaoberal predmetnými aspektmi implementácie Európskej a neskôr Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky ako neoddeliteľnej súčasťou Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie, vychádzajúcej z príslušných

ustanovení Lisabonskej zmluvy², v praxi. Berúc do úvahy špecifickú povahu Európskej únie ako nadnárodnej orgnizácie, rozhodovací postup, plánovací proces, úroveň koordinácie, rýchlosť reakcie, dostupnosť a použitie síl, ako aj implikácie rozhodnutí na členské štáty Únie, vedeckým cieľom autora je s využitím relevantných metód vedeckého skúmania poukázať na skutočnosť, že aj napriek presadzovaniu princípov vychádzajúcich z koncepcie tzv. mäkkej moci (soft power), v prípade kríz a konfliktov vyplývajúcich z nových bezpečnostných hrozieb bude nevyhnutné, v prípade ak diplomatické nástroje zlyhajú, na úrovni Európskej únie vo väčšej miere využívať v rámci krízového manažmentu na ich riešenie civilné a vojenské operácie.

2 ZÁKLADNÉ VÝCHODISKÁ PRE BUDOVANIE SPÔSOBILOSTÍ A KAPACÍT PRE VEDENIE OPERÁCIÍ EURÓPSKEJ ÚNIE V RÁMCI SPOLOČNEJ BEZPEČNOSTNEJ A OBRANNEJ POLITIKY

Európa aktuálne čelí hrozbám, ktoré sú rozmanité, menej viditeľné a veľmi ťažko predvídateľné (Baričičová – Pajpachová 2016, s. 18). Predovšetkým vonkajšie bezpečnostné hrozby si vynútili prehĺbenie a posilnenie bezpečnostnej a obrannej politiky tak na úrovni národných štátov, ako aj na úrovni integračných zoskupení. Nutnosti mať schopnosti, spôsobilosti a kapacity reagovať na tieto bezpečnostné hrozby prejavujúce sa či už v podobe medzinárodného terorizmu, organizovaného zločinu, masovej nelegálnej migrácie alebo náboženského fundamentalizmu či nacionalistického radikalizmu, prípadne dokonca hrozbami použitia zbraní hromadného ničenia sa nevyhla ani EÚ. Práve to viedlo k implementácii Európskej a neskôr Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky ako neoddeliteľnej súčasti Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie. Európska únia uznala, že v prípade prepuknutia kríz a konfliktov vyplývajúcich z nových bezpečnostných hrozieb bude nevyhnutné v rámci krízového manažmentu, ak diplomatické nástroje zlyhajú, využívať na ich riešenie civilné a vojenské operácie.

Po implementácii Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky (ďalej len „SBOP), ktorá nadväzuje na Európsku bezpečnostnú a obrannú politiku (ďalej len „EBOP) (Majchút, 2019), sa diskusia od začiatku viedla na tému lepšieho zvládania kríz cestou zvyšovania európskych vojenských i civilných spôsobilostí a kapacít. Okrem problematiky ľudských zdrojov, to znamená riešenia otázok, koľko vojakov, policajtov a civilných expertov sú členské štáty Únie schopné a hlavne ochotné vyslať do operácií v rámci krízového manažmentu pod hlavičkou EÚ v rámci SBOP, a v akom časovom intervale, sa diskusia týkala najmä problematiky potrebného logistického zabezpečenia a materiálno-technického vybavenia pre vedenie operácií.

V prvopočiatkoch EÚ k tomuto účelu využívala najmä tzv. hlavné ciele, akčné plány a konferencie, pričom tieto procesy bežali paralelne a do značnej miery nezávisle

² Bližšie pozri: EU. 2009. *The Lisbon Treaty*. Brussels, 2009.

v oblastiach vojenských a civilných spôsobilosti a kapacít. Prvý hlavný vojenský cieľ, tzv. Helsinki Headline Goal bol schválený Európskou radou, ako naznačuje jeho názov, na samite v Helsinkách v roku 1999. Neskôr sa uskutočnilo viacero ďalších konferencií a samitov, ktoré viedli v roku 2004 k schváleniu nového hlavného cieľa, tzv. Helsinki Headline Goal 2010.³ Rozvoj civilných spôsobilostí a kapacít sa riešil ešte aj na ďalších ministerských konferenciách, na ktorých prijaté sa prijali akčné plány, ktoré mali zabezpečiť posun v predmetnej oblasti v súlade so stanovenými cieľmi.^{4, 5}

Celý proces bol založený na identifikácii nedostatkov a deklarovaní cieľov a záväzkov jednotlivých členských štátov EÚ spolu s určením toho, dokedy a ako budú nedostatkové spôsobilosti a kapacity doplnené. Zaujímavý je v tejto súvislosti fakt, že i keď oba procesy prebiehali oddelene, budovanie civilných spôsobilostí a kapacít bolo takmer úplne vo vleku budovania vojenských spôsobilostí a kapacít a prevzalo aj vojenský spôsob plnenia tejto úlohy. Príkladom môže byť použitá terminológia, ktorou boli požadované civilné schopnosti opísané (napr. rýchle rozmiestnenie jednotiek, počiatočná operačná prítomnosť v mieste nasadenia a pod.), čo vytváralo skôr dojem o nasadení vojenských jednotiek a nie civilných úradníkov vyslaných z ministerstiev alebo úradov členských štátov Únie.

Dnes už SBOP poskytuje Únii operačné spôsobilosti a kapacity na nasadenie civilných misií a vojenských operácií do krízových oblastí. Rozsah úloh stanovený v Zmluve o EÚ zahŕňa:

- humanitárne a záchranné úlohy;
- úlohy v oblasti predchádzania konfliktom a udržiavania mieru;
- úlohy bojových síl v oblasti krízového manažmentu vrátane mierotvorby;
- spoločné odzbrojovacie operácie;
- úlohy vojenského poradenstva a pomoci;
- úlohy stabilizácie po konflikte.

Operácie SBOP tak predstavujú jedinečný nástroj v súbore nástrojov EÚ, ktorý umožňuje podniknúť priame kroky na zvládnutie konfliktu alebo krízy a tiež na pomoc pri ich riešení. Spravidla sa to robí na žiadosť krajiny, ktorej sa pomoc poskytuje, a vždy pri úplnom rešpektovaní medzinárodného práva. Rozhodnutia o zriadení týchto operácií sa prijímajú od prípadu k prípadu s cieľom reagovať na vonkajšie konflikty a krízy, keď k nim dôjde. Sú súčasťou strategického úsilia o zaistenie bezpečnosti od

³ Bližšie pozri: EU. 2010. *Headline Goal 2010*. Brussels, 2010.

⁴ Bližšie pozri: EU. 2004. *Civilian Headline Goal*. Brussels, 2004.

⁵ Bližšie pozri: EU. 2007. *New Civilian Headline Goal*. Brussels, 2007.

Sahelu po Africký roh, na Blízkom východe, o zabezpečenie námornej bezpečnosti na kľúčových trasách a o umožnenie krajinám západného Balkánu a východnej Európy, aby sa v plnom rozsahu zotavili z občianskych konfliktov a zlepšili svoje vlastné bezpečnostné a obranné spôsobilosti a kapacity. Zároveň sú nástrojom na zvýšenie bezpečnosti a obrany samotnej Európskej únie a jej občanov.

2.1 Civilné spôsobilosti a kapacity

Pri vytváraní civilných schopností bola pozornosť zameraná najmä na identifikáciu tých spôsobilostí a kapacít, ktoré EÚ chce využívať pri civilných operáciách krízového manažmentu v rámci SBOP. Na úrovni Únie i členských štátov došlo k všeobecnej zhode, že prioritne je potrebné budovať policajné spôsobilosti a kapacity, a to najmä za účelom podpory právneho štátu, na podporu civilnej správy a civilnej ochrany (EÚ, 2004a). V úzkej súvislosti s tým sa riešili aj otázky zaistenia ľudských zdrojov, predovšetkým policajných jednotiek, a najmä ich rýchleho nasadenia v mieste operácie v dostatočných počtoch zodpovedajúcich bezpečnostnej situácii v mieste nasadenia.

V rámci budovania schopností potrebných pre vedenie civilných operácií vznikol koncept civilných zásahových tímov, schopných rýchlej a flexibilnej reakcie, zložených z odborníkov delegovaných členskými štátmi a zástupcov sekretariátu Rady a prizvaných odborníkov Komisie. Hlavnou úlohou týchto zásahových skupín je hlavne prvotný prieskum a zhodnotenie aktuálnej situácie v mieste budúceho nasadenia, z ktorých získané informácie a závery budú následne využité pre plánovanie civilnej operácie. Medzi primárne úlohy zásahových tímov možno zaradiť, podľa situácie v krízovej oblasti, aj dosiahnutie rýchlej počiatkovej operačnej prítomnosti v teréne v prípade, že civilná operácia bola schválená, alebo posilnenie už rozmiestnených civilných síl (EÚ, 2005).

V oblasti budovania policajných spôsobilostí a kapacít v rámci civilných operácií išlo predovšetkým o zabezpečenie vytvorenia integrovaných policajných jednotiek, ktoré budú schopné rýchleho nasadenia v krízovej oblasti a budú schopné účinne participovať na obnovení vlády práva v nestabilizovanom prostredí. V tomto prípade ide o integrované policajné jednotky, ktoré sú vopred formované a tak nie je nutné ich skladať pred zahájením civilnej operácie z príspevkov jednotlivých členských štátov. Takáto integrovaná a sformovaná policajná jednotka je zložená z policajtov typu talianskych 'carabinieri', čo znamená, že môže byť nasadená a prepodriadená pod vojenské velenie operácie (EÚ, 2010a).

Z hľadiska materiálno-technického vybavenia policajných jednotiek, EÚ sa nijako zvlášť nezaoberala ich vybavením. V dokumentoch je síce spomínané, že pre úspešné splnenie úloh operácie je adekvátne vybavenie nevyhnutné, avšak v žiadnom z prijatých dokumentov nie je špecifikované, o aké konkrétne materiálno-technické vybavenie ide.

2.2 Vojské spôsobilosti a kapacity

Jedným z hlavných cieľov EÚ v tejto oblasti bolo postupné vytvorenie moderných bojových jednotiek EÚ, ktoré by boli schopné v prípade potreby viesť samostatné vojenské operácie pod hlavičkou EÚ. Na zabezpečenie dosiahnutia tohto ambiciózneho cieľa postupne vznikla koncepcia bojových skupín EÚ – tzv. Battlegroups (BGs). Bojová skupina predstavuje zmiešanú vojenskú jednotku o veľkosti posilneného práporu, pozostávajúcu z približne 1500 vojakov a disponujúcu prvkami bojovej podpory. Je tvorená buď jedným štátom alebo multinárodnou koalíciou niekoľkých členských krajín EÚ na čele s tzv. „lead nation“. Každá bojová skupina EÚ by mala byť schopná samostatného operačného nasadenia prostredníctvom strategického transportu, flexibilná, aby bola schopná podniknúť operácie aj vo vzdialenej krízovej oblasti (napr. na území tzv. zlyhávajúceho štátu) a schopná vykonávať bojové misie i v extrémne náročných podmienkach (púšť, tropický prales, horský terén). Mala by byť taktiež schopná vytvoriť priestor na nasadenie početnejších síl na udržanie mieru s mandátom OSN. Aby jednotlivé bojové skupiny EÚ mohli vôbec zabezpečiť splnenie týchto náročných úloh, musia spĺňať určité požiadavky. Tie spočívajú najmä v ich vysokej trénovanosti, vycvičenosti a pripravenosti, rýchlej nasaditeľnosti, modernej vybavenosti a vystrojenosti, udržateľnosti a interoperabilite (Ivančík, 2010, s. 55).

Pri vytváraní vojenských spôsobilostí a kapacít sa preto pozornosť sústredila primárne na výzbroj, materiálno-technické vybavenie a logistické a personálne zabezpečenie nasadených vojenských jednotiek. Vzhľadom k tomu, že ozbrojené sily členských štátov Únie boli počas obdobia studenej vojny budované primárne za účelom obrany vlastného teritória a nie s cieľom ich nasadenia mimo územia vlastného štátu a, navyše, po uvoľnení medzinárodného napätia po páde bipolarity a skončení studenej vojny došlo v európskych krajinách k mohutnej redukcii vojenských jednotiek a prepúšťaniu skúseného a vycvičeného vojenského personálu, prejavilo sa, že ozbrojené sily európskych štátov nedisponujú takými spôsobilosťami a kapacitami, aké sú nevyhnutné pre plnenie tradičných bojových úloh mimo teritória vlastného štátu, resp. mimo teritória EÚ.

V prehlásení Rady o vojenských spôsobilostiach boli preto veľmi jasne identifikované a pomenované nedostatkové vojenské spôsobilosti. Išlo najmä o nedostatočné kapacity v oblasti strategickej vzdušnej prepravy, ochrany pred jadrovými, chemickými a biologickými látkami, balistickej ochrany bojiska, bezpilotných vzdušných prostriedkov, dopĺňovania paliva za letu, pátracej a záchranej služby, prostriedkov umiestnených vo vesmíre, atď. (EÚ, 2004c) Uvedenými nedostatkovými spôsobilosťami sa veľmi vážne začala zaoberať aj Európska obranná agentúra, ktorá zorganizovala za účelom riešenia tohto problému niekoľko konferencií

a pripravila viacero návrhov a projektov na zlepšenie situácie v oblasti nedostatkových spôsobilostí a kapacít ozbrojených síl európskych štátov.⁶

Ťažkosti pri budovaní tak veľkej a skutočne operabilnej sily spolu s dynamickým vývojom bezpečnostnej situácie zároveň viedli k uvedomeniu si nevyhnutnej potreby rýchlej a rozhodnej reakcie na krízové situácie. Strategické prostredie sa totiž za posledné roky dramaticky zmenilo a vykazuje potrebu vedenia vojenských operácií prostredníctvom bojových jednotiek, ktoré si dokážu bleskovo poradiť s krízovými situáciami. Praktické skúsenosti z Afriky (britský zásah v Sierra Leone v roku 2000 alebo francúzsky zásah v Pobreží Slonoviny v roku 2002) potvrdili skutočnosť, že aj relatívne nízky počet síl v podobe menších bojových jednotiek (skupín) má veľký význam za predpokladu, že budú nasadené rýchlo, budú adekvátne vyzbrojené a dostatočne logisticky podporené. Kľúčová úloha európskych bojových skupín preto spočíva v rozhodnutí začať operáciu v lehote 5 dní po schválení Radou EÚ, pričom jednotky by mali byť nasadené na cieľovom území do 10 dní od rozhodnutia EÚ o spustení operácie.

3 OPERÁCIE EURÓPSKEJ ÚNIE V RÁMCI SPOLOČNEJ BEZPEČNOSTNEJ A OBRANNEJ POLITIKY

Európska únia, ako vyplýva z predchádzajúceho textu, delí svoje zahraničné operácie na dva základné typy: vojenské a civilné. Kým v prípade vojenských operácií ide tak, ako to vyplýva z ich názvu, o skutočne vojenské operácie zamerané na plnenie vojenských úloh, ktoré sú plnené vojenskými jednotkami, disponujúcimi vojenským personálom a vojenskou technikou, v prípade vedenia civilných operácií ide v skutočnosti o niekoľko rôznych druhov operácií. Ide o operácie policajné, pohraničné alebo na podporu právneho štátu, v ktorých plnia stanovené úlohy tak policajti, ako aj celý rad civilných expertov a úradníkov (napr. z oblasti justície, zdravotníctva, hospodárstva, financií alebo riadenia štátnej a verejnej správy a pod.).

Civilné operácie sa však môžu deliť aj na výkonné, podporné alebo monitorovacie. Pri vedení výkonných operácií vyslaní experti a úradníci plnia v rámci operácie také úlohy, ktoré by za normálnej bezpečnostnej situácie plnili miestne inštitúcie a úrady. V podporných operáciách príslušníci operácie nevykonávajú takéto úlohy v plnom rozsahu, ale asistujú a pomáhajú miestnym úradom a inštitúciám s plnením úloh. Zároveň zväčša aj cvičia, trénujú a odovzdávajú svoje skúsenosti a vedomosti miestnym orgánom, prípadne im poskytujú aj špecifické expertízy.

⁶ Bližšie pozri: KOBLEN, I. – SZABO, S. – BUČKA, P. 2011. *Obranné spôsobilosti, výskum, vyzbrojovanie a obranný priemysel v kontexte Európskej spolupráce*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2011; a KOBLEN, I. – SZABO, S. – BUČKA, P. 2011. *Strategické dokumenty Európskej obrannej agentúry ako základ pre realizáciu funkcií a činností v oblasti obranných spôsobilostí, obranného výskumu, vyzbrojovania a európskej obrannej technologickej a priemyselnej základne*. In *Vojenské reflexie*, 2011.

V monitorovacích operáciách sa vyslaní personál nezapája do aktivít miestnych inštitúcií a úradov, len monitoruje plnenie úloh alebo dodržiavanie dohodnutých pravidiel v mieste operácie.

EÚ dosiaľ viedla alebo vedie viac ako tri desiatky civilných alebo vojenských operácií v rámci SBOP. Medzi týmito operáciami možno nájsť všetky typy operácií, od výkonných vojenských (napr. EUTM Somalia, EUFOR RD Congo alebo EUFOR Tchad/RCA), cez policajné (napr. EUPOL RD Congo EUPOL Kinshasa) až po monitorovacie (napr. EUBAM Moldova alebo EUMM Georgia). Veľká väčšina operácií je buď vyslovene vojenská (napr. ALTHEA, ATALANTA, CONCORDIA alebo ARTEMIS) alebo civilná (napr. EULEX Kosovo). Pod hlavičkou EÚ sú však vedené aj operácie (napr. už uvedená operácia EULEX Kosovo na podporu právneho štátu), v ktorých sa plnia úlohy výkonné aj podporné a v ktorých pôsobia nielen justičné a administratívne zložky, ale aj pomerne početné policajné jednotky. Výnimkou boli tiež dve zmiešané vojensko-civilné operácie zamerané na reformu bezpečnostného sektoru v Demokratickej republike Kongo (EUSEC RD Congo) a v Guinei-Bissau (EU SSR Guinea-Bissau) a operácia na podporu Africkej únie v sudánskom Dárfúre (AMIS II) (EÚ, 2020).

Úlohy pre jednotlivé operácie stanovuje Rada EÚ svojim rozhodnutím (predtým spoločnou akciou) ešte pred zahájením každej operácie, či už civilnej alebo vojenskej. Následne na základe schváleného mandátu začnú operačné veliteľstvá spoločne s Vojenským štábom EÚ⁷ alebo s Riaditeľstvom pre civilné plánovanie a spôsobilosti⁸ pracovať na tvorbe operačného plánu. Po schválení plánu a generovaní dostatočného počtu jednotiek a personálu Rada svojim ďalším rozhodnutím operáciu zahájí. Úlohy sú buď priamo stanovené v dokumente schválenom Radou, alebo je v dokumente uvedený odkaz príslušnú rezolúciu Bezpečnostnej rady Organizácie spojených národov, na základe ktorej sa EÚ v danom štáte či regióne angažuje.

Mandáty pre jednotlivé operácie sú jednoznačné a presne vymedzené. Policajné operácie, či už substitučné alebo posilňovacie, sú zamerané na spoluprácu s miestnymi orgánmi a podporujú a pomáhajú im, alebo v niektorých prípadoch aj nahrádzajú v boji proti korupcii, organizovanému zločinu alebo pri vyšetrovaní závažnej trestnej činnosti. Taktiež sa môžu podieľať na výcviku lokálnych policajných jednotiek a na reforme policajných síl a inštitúcií vymáhajúcich právo. Vojenské operácie sú zamerané najmä na vytváranie a udržiavanie bezpečného prostredia, ochranu vybraných častí populácie (napr. utečencov, presídlencov) alebo personálu pôsobiaceho v operácii a tiež na kontrolu a ochranu vybraných objektov (napr. letísk). Výnimku predstavujú už vyššie zmienené zmiešané vojensko-civilné operácie,

⁷ Bližšie pozri: EU. 2018b. *The European Union Military Staff*. Brussels, 2018.

⁸ Bližšie pozri: EU. 2018a. *The Civilian Planning and Conduct Capabilities*. Brussels, 2018.

v ktorých je potrebná vojensko-civilná spolupráca a vyžaduje sa špecifická vojenská i civilná expertíza.

A hoci sa zdá byť vymedzenie jednotlivých schválených mandátov vojenských i policajných operácií jednoznačné, v skutočnosti, vzhľadom na špecifiká operácií, môže prísť k prekryvaniu niektorých úloh. Typickým príkladom sú policajná operácie EUPM a vojenská operácie EUFOR ALTHEA v Bosne a Hercegovine, kde sa až do roku 2006 vojenské jednotky intenzívne zapájali do boja proti organizovanému zločinu. Príslušníci vojenských jednotiek v rámci plnenia pre nich „netypických úloh“ vyhľadávali podozrivé osoby, následne zabezpečili priestor a potom prenechali na políciu zatýkanie podozrivých. V drvivej väčšine prípadov, ako to už bolo niekoľkokrát v texte uvedené, sú hranice medzi vojenskými a policajnými operáciami presne stanovené a nedochádza k prekryvaniu plnených úloh.

Aktuálne je pod hlavičkou EÚ vedených v rámci SBOP 17 operácií, z toho 6 vojenských a 11 civilných (pozri tabuľku 1), v ktorých plní svoje úlohy 5 000 vojakov, policajtov a civilných expertov a úradníkov. Prebiehajúce operácie sú zamerané predovšetkým na udržiavanie mieru, prevenciu konfliktov, posilnenie medzinárodnej bezpečnosti, na podporu práva, prevenciu obchodovania s ľuďmi a ochranu pre námorným pirátstvom (EÚ, 2020).

Tab. 1: Prehľad aktuálne vedených vojenských a civilných operácií EÚ

<i>P. č.</i>	<i>Označenie operácie / misie</i>	<i>Názov operácie / misie</i>	<i>Miesto operácie / misie</i>	<i>Vedená od</i>	<i>Typ operácie / misie</i>
1.	EUFOR Althea	European Union Force in Bosnia and Herzegovina – Operation Althea	Bosna a Hercegovina	2004	vojenská
		Cieľ operácie:			
		<ul style="list-style-type: none"> – podpora úsilia Bosny a Hercegoviny (BiH) o udržiavanie bezpečného v krajine; – podpora Ozbrojeným silám Bosny a Hercegoviny (AFBiH) pri ich odminovacom úsilí a pri likvidácii a správe nadbytočných zbraní a munície, ktoré zostali v krajine po vojne v rokoch 1992-95; – podpora AFBiH prostredníctvom kombinovaného a kolektívneho výcviku a spoločných cvičení. 			
2.	EU NAVFOR	European Union Naval Force in Somalia – Operation Atalanta	Somálsko	2008	vojenská
		Cieľ operácie:			

		<ul style="list-style-type: none"> – chrániť zraniteľnú lodnú dopravu a plavidlá Svetového potravinového programu (WFP), ktoré poskytujú potravinovú pomoc vysídlencom v Somálsku; – odrádzať od pirátstva a ozbrojených lúpeží pri somálskom pobreží, predchádzať im a potláčať ich; – podporovať ďalšie misie, inštitúcie a nástroje EÚ v Somálsku a prispievať k integrovanému prístupu EÚ; – prispievať k monitorovaniu rybolovných činností pri pobreží Somálska 			
3.	EUAM Iraq	European Union Advisory Mission in Iraq	Irak	2017	civilná
		Cieľ operácie:			
		<ul style="list-style-type: none"> – pomáhať irackým orgánom pri vykonávaní civilných aspektov irackej bezpečnostnej stratégie; – poskytovať poradenstvo a pomoc v prioritných pracovných oblastiach, ktoré zodpovedajú potrebám príslušných orgánov; – pomáhať delegácii EÚ pri koordinácii akcií EÚ a členských štátov v tomto odvetví; – posúdiť potenciálne ďalšie zapojenie EÚ do reformy sektora bezpečnosti z dlhodobého hľadiska v kontexte budúcej politiky EÚ voči Iraku 			
4.	EUAM Ukraine	European Union Advisory Mission for Civilian Security Sector Reform in Ukraine	Ukrajina	2014	civilná
		Cieľ operácie:			
		<ul style="list-style-type: none"> – podporovať ukrajinské orgány pri dosahovaní reformy sektora civilnej bezpečnosti prostredníctvom strategického poradenstva a praktickej podpory; – poradenstvo v oblasti reformy sektora civilného bezpečnosti s cieľom vypracovať stratégie sektora civilného bezpečnosti; – Podporiť vykonávanie reforiem praktických rád, školení, projektov; – zabezpečiť, aby reformné úsilie bolo koordinované s ukrajinskými a medzinárodnými aktérmi 			
5.	EUBAM Libya	EU Integrated Border Management Assistance Mission in Libya	Líbya	2013	civilná
		Cieľ operácie:			

		<ul style="list-style-type: none"> – pomáhať ukrajinským orgánom pri dosahovaní udržateľnej reformy sektora civilnej bezpečnosti prostredníctvom strategického poradenstva a praktickej podpory konkrétnych reformných opatrení založených na normách EÚ a medzinárodných zásadách dobrej správy vecí verejných a ľudských práv; – dosiahnuť civilný bezpečnostný sektor, ktorý je efektívny, zodpovedný a má dôveru verejnosti. 			
6.	EUBAM Moldova / Ukraine	European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine	Moldavsko a Ukrajina	2005	civilná
		Cieľ operácie:			
		<ul style="list-style-type: none"> – prispievať k mierovému urovnaniu podnesterského konfliktu prostredníctvom podpory rozvoja opatrení na budovanie dôvery v Podnestersku a aproximácie právnych predpisov a postupov v colnej, obchodnej, dopravnej a cezhraničnej správe; – zabezpečiť úplné vykonávanie postupov integrovanej správy hraníc (IBM) na moldavsko-ukrajinskej hranici; – pomáhať moldavským a ukrajinským orgánom účinnejšie bojovať proti cezhraničnej trestnej činnosti. 			
7.	EUBAM Rafah	European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point	Egypt / Palestína	2005	civilná
		Cieľ operácie:			
		<ul style="list-style-type: none"> – zabezpečiť prítomnosť „tretej strany“ na hraničnom priechode v Rafahu na hranici medzi Gazou a Egyptom, ktorá je poverená monitorovaním, overovaním a hodnotením činnosti pohraničnej polície a colných orgánov Palestínskej samosprávy; – prispievať k budovanie dôvery medzi Izraelom a Palestínskou samosprávou. 			
8.	EUCAP Somalia	European Union Capacity Building Mission Somalia	Somálsko	2012	civilná
		Cieľ operácie:			
		<ul style="list-style-type: none"> – prispievať k odolnosti a budovaniu kapacít somálskych federálnych a regionálnych spôsobilostí v oblasti námorného civilného vymáhania práva; – radiť somálskym orgánom v oblasti rozvoja funkcií pobrežnej stráže a námornej polície; – zameriavať sa na vývoj a vykonávanie politik, právnych predpisov a inštitucionálnych rámcov týkajúcich sa námornej bezpečnosti najmä prostredníctvom podpory somálskych koordinačných mechanizmov námornej bezpečnosti; – pracovať na princípe právneho štátu (napr. spolupráca medzi políciou a prokuratúrou, príprava zákonov) a rodovej rovnosti. 			

9.	EUCAP Sahel Mali	European Union Capacity Building Mission Sahel Mali	Mali	2015	civilná
		Cieľ operácie:			
<ul style="list-style-type: none"> – podporovať reštrukturalizáciu malijských vnútorných bezpečnostných síl s cieľom pomôcť malijským orgánom implementovať ich reformu bezpečnostného sektora kombináciou školení, výcviku a poskytovaním strategického poradenstva; – dopĺňať prácu Vojenskej výcvikovej misie EÚ (EUTM Mali). 					
10.	EUCAP Sahel Niger	European Union Capacity Building Mission Sahel Niger	Niger		civilná
		Cieľ operácie:			
<ul style="list-style-type: none"> – zlepšiť prostredníctvom školení, výcviku a poskytovaním strategického poradenstva kapacity nigerských bezpečnostných síl na boj proti terorizmu a organizovanému zločinu, ako aj na lepšiu kontrolu nelegálnych migračných tokov účinným a koordinovaným spôsobom s cieľom prispieť k posilneniu politickej stability, bezpečnosti, správy vecí verejných a sociálnej súdržnosti v Nigérii a v regióne Sahel. 					
11.	EULEX Kosovo	European Union Rule of Law Mission	Srbsko – provincia Kosovo	2008	civilná
		Cieľ operácie:			
<ul style="list-style-type: none"> – podporovať vybrané inštitúcie právneho štátu v Kosove prostredníctvom monitorovacích činností a obmedzených výkonných funkcií s cieľom odovzdať zostávajúce úlohy iným dlhodobým nástrojom EÚ a postupne ukončiť zvyšné výkonné funkcie; – poskytovať podporu pri vykonávaní dohôd o dialógu medzi EÚ a špeciálnou prokuratúrou. 					
12.	EUMM Georgia	European Union Civilian Monitoring Mission	Gruzínsko	2008	civilná
		Cieľ operácie:			
<ul style="list-style-type: none"> – zabezpečovať civilné monitorovanie akcií všetkých strán vrátane úplného dodržiavania tzv. šesťbodovej dohody sprostredkovanej EÚ a následného vykonávania opatrení na celoštátnom základe v celom Gruzínsku, vrátane Južného Osetska a Abcházsku; – úzko spolupracovať s partnermi, najmä s OSN / OBSE, – dopĺňať ďalšie činnosti EÚ s cieľom prispieť k stabilizácii, normalizácii a budovaniu dôvery; – podporovať trvalé politické riešenia pre Gruzínsko. 					
13.	EU NAVFOR MED	European Union Naval Force MED – Operation SOPHIA	Stredozemné more	2019	vojenská

		Cieľ operácie:			
		<ul style="list-style-type: none"> – pomáhať pri návrate stability do oblasti Stredomoria (po migračnej kríze v roku 2015) prostredníctvom prispievania k narušeniu obchodovania s ľuďmi; – implementovať zbrojné embargo OSN na otvorené more pri pobreží Líbye; – zhromažďovať informácie o nezákonnom obchodovaní a pašovaní, vrátane ropy; – cvičiť a monitorovať líbyjskú pobrežnú stráž a námorníctvo; – prispievať k výmene informácií s agentúrami EÚ, OSN, medzinárodnými a národnými agentúrami a organizáciami a inými misiami a operáciami SBOP. 			
14.	EUPOL COPPS	European Union Police and Rule of Law Mission	Palestína	2006	civilná
		Cieľ operácie:			
		<ul style="list-style-type: none"> – prispievať k zavedeniu udržateľných a efektívnych policajných a trestnoprávných opatrení pod palestínskym vedením v súlade s medzinárodnými normami, v spolupráci s programami EÚ na budovanie inštitúcií, ako aj s iným medzinárodným úsilím v širšom kontexte reformy sektora bezpečnosti a trestného súdництва. 			
15.	EUTM RCA	European Union Military Training Mission	Stredoafrická republika	2016	vojenská
		Cieľ operácie:			
		<ul style="list-style-type: none"> – prispievať k reforme rezortu obrany v rámci širšieho procesu reformy bezpečnostného sektora; – usilovať sa o dosiahnutie cieľa modernizovaných, efektívnych a demokraticky zodpovedných stredoafrických ozbrojených síl; – poskytovať strategické poradenstvo ministerstvu obrany, vojenskému personálu a ozbrojeným silám, ale aj kabinetu prezidenta; – poskytovať poradenstvo v oblasti civilno-vojenskej spolupráce vrátane ministerstva vnútra a polície. 			
16.	EUTM Somalia	European Union Military Training Mission	Somálsko	2019	vojenská
		Cieľ operácie:			
		<ul style="list-style-type: none"> – poskytovať podporu a poradenstvo v oblasti reformy bezpečnostného sektora; – školiť, cvičiť, riadiť a mentorovať vybrané prvky ozbrojených síl a ministerstva obrany Somálska; – podporovať ďalšie agentúry EÚ v Somálsku 			
17.	EUTM Mali	European Union Military Training Mission	Mali	2015	vojenská
		Cieľ operácie:			

		<ul style="list-style-type: none"> – podporovať reštrukturalizáciu malijských bezpečnostných síl s cieľom pomôcť malijským orgánom uskutočniť ich reformu bezpečnostného sektora prostredníctvom kombinácie vzdelávacích aktivít a poskytovania strategického poradenstva; – dopĺňať prácu Vojenskej výcvikovej misie EÚ (EUTM Mali).
--	--	---

Prameň: Vlastné spracovanie

4 ZÁVER

Civilné a vojenské operácie vedené EÚ v rámci SBOP predstavujú, na základe zmien v globálnom i regionálnom bezpečnostnom prostredí a rastúcim asymetrickým bezpečnostným hrozbám najmä v oblasti nevojenských ohrození členských krajín a obyvateľstva EÚ, veľmi dôležitý nástroj krízového manažmentu na prechádzanie alebo prípadné riešenie už vzniknutých kríz alebo konfliktov, ktoré by mohli ohroziť bezpečnosť EÚ a jej obyvateľov. A aj keď na tomto poli stále existuje množstvo parciálnych problémov najmä v oblasti nedostatkových vojenských i civilných spôsobilostí a kapacít, nedostatočného vyčleňovania finančných prostriedkov v prospech ozbrojených a policajných síl členských krajín Únie, a tiež pretrvávajú niektoré problémy v medzinárodno-politickej alebo medzinárodno-právnej oblasti, alebo iným problémom je fakt, že aj napriek progresu vo formovaní spoločnej európskej zahraničnej a bezpečnostnej politiky národné pozície stále zohrávajú najvýznamnejšiu úlohu, a preto z dôvodu rôznych politických a ekonomických záujmov niektoré z členských krajín nemusia byť až tak veľmi ochotné zasahovať napríklad v Afrike, zatiaľ čo iné, so silnejšími väzbami na Afriku, napríklad Francúzsko alebo Belgicko, by mohli túto možnosť uprednostňovať; iné členské krajiny zase môžu stavať do popredia užšiu spoluprácu a operácie pod vlajkou NATO na rozdiel od operácií vedených EÚ, napríklad Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska, Holandsko alebo väčšina nových členských krajín EÚ a NATO), z politického hľadiska možno považovať civilné i vojenské operácie EÚ za úspešné, nakoľko významným spôsobom prispievajú k vytváraniu a udržiavaniu medzinárodnej bezpečnosti a mieru vo svete.

POUŽITÁ LITARATÚRA:

1. BARIČIČOVÁ, L. – PAJPACHOVÁ, M. (2016): Policajná organizácia ako garant vnútornej bezpečnosti. In *Právni a bezpečnostní prostředí Evropské unie v teritoriální optice vybraných zemí střeoevropského prostoru*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. s. 18-26. ISBN 978-80-7556-005-6.
2. EU. (2004a): *Action Plan for Civilian Aspects of ESDP*. [Online.] Brussels, 2004. [Citované 21.5.2020.] Dostupné na internete: <http://www.ceipaz.org/images/contenido/Action%20Plan%20for%20Civilian%20Aspects%20of%20ESDP_ENG.pdf>.

3. EU. (2004b): *Civilian Headline Goal*. [Online.] Brussels, 2004. Document No. 15863/04. [Citované 21.5.2020.] Dostupné na internete: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015863%202004%20INIT>>
4. EU. (2004c): *Declaration on EU Military Capabilities*. [Online.] [Citované 21.5.2020.] Dostupné na internete: <http://www.eu2005.lu/en/actualites/documents_travail/2005/03/18defcapab/18defcap.pdf>.
5. EU. (2005): *Multifunctional Civilian Crisis Management Resources in Integrated Format – Civilian Response Team*. [Online.] Document No. 10462/05. [Citované 21.5.2020.] Dostupné na internete: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010462%202005%20INIT>>.
6. EU. (2007): *New Civilian Headline Goal*. [Online.] Brussels, 2007. Document No. 14823/07. [Citované 21.5.2020.] Dostupné na internete: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014823%202007%20INIT>>.
7. EU. (2010a): *Comprehensive Concept for Police Substitution Mission – Revised Version*. [Online.] Document No. 8655/5/02 REV 5. [Citované 21.5.2020.] Dostupné na internete: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%208655%202002%20REV%205>>.
8. EU. (2010b): *Headline Goal 2010*. [Online.] Brussels, 2010. Document No. 6309/6/04 REV 6. [Citované 21.5.2020.] Dostupné na internete: <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6309-2004-REV-6/en/pdf>>.
9. EU. (2018a): *The Civilian Planning and Conduct Capabilities*. [Online.] [Citované 21.5.2020.] Dostupné na internete: <[https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations_en/5438/The%20Civilian%20Planning%20and%20Conduct%20Capability%20\(CPCC\)](https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations_en/5438/The%20Civilian%20Planning%20and%20Conduct%20Capability%20(CPCC))>.
10. EU. (2018b): *The European Union Military Staff*. [Online.] [Citované 21.5.2020.] Dostupné na internete: <[https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20\(EUMS\)](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20(EUMS))>.
11. EU. (2020): *European Union Military and Civilian Missions and Operations*. [Online.] [Citované 21.5.2020.] Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en>.
12. IVANČÍK, R. (2010): Bojové skupiny – vojenský nástroj krízového manažmentu Európskej únie. In *Krízový manažment*, 2010, roč. 9, č. 2, s. 53-57. ISSN 1336-9202.
13. IVANČÍK, R. (2011): Fenomén zvaný globalizácia. In *Vojenské reflexie*, 2011, roč. 6, č. 1, s. 32-49. ISSN 1336-9202.
14. JURČÁK, V. (2013): Asymetrické hrozby v bezpečnostnom prostredí 21. storočia. In *Bezpečnostné fórum 2013 – zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Banská Bystrica : Fakulta politických

- vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela, 2013, s. 614-623. ISBN 978-80-557-0497-5.
15. KAZANSKÝ, R. (2013): Súčasný problémy výskumu medzinárodných konfliktov a kríz a ich riešenia. Banská Bystrica : Belianum – Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2013. 215 s. ISBN 978-80-557-0573-6.
 16. KAZANSKÝ, R. (2015): *The Theory of Conflict*. Banská Bystrica : Belianum – Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2015. 208 s. ISBN 978-80-557-0970-3.
 17. KOBLEN, I. – SZABO, S. – BUČKA, P. (2011): *Obranné spôsobilosti, výskum, vyzbrojovanie a obranný priemysel v kontexte Európskej spolupráce*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2011. 380 s. ISBN 978-80-8040-432-1.
 18. KOBLEN, I. – SZABO, S. – BUČKA, P. (2011): Strategické dokumenty Európskej obrannej agentúry ako základ pre realizáciu funkcií a činností v oblasti obranných spôsobilostí, obranného výskumu, vyzbrojovania a európskej obrannej technologickej a priemyselnej základne. In *Vojenské reflexie*. 2011, roč. 6, č. 2, s. 42-65. ISSN 1336-9202.
 19. MAJCHÚT, I. (2019): Európska únia v Cyperskom konflikte. In *Medzinárodné vzťahy 2019: aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky – zborník príspevkov z 20. medzinárodnej vedeckej konferencie v Smoleniciach*. Bratislava : vydavateľstvo Ekonóm, 2019, s. 697-703. ISBN 978-80-225-4686-7.
 20. MAREK, J. (2017): Globalizácia ako aktér medzinárodnej bezpečnosti 21. storočia. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2017 – zborník vedeckých a odborných prác z 8. medzinárodnej vedeckej konferencie*, s. 297-303. ISBN 978-80-8040-551-9, s. 298.
 21. NEČAS, P. – UŠIAK, J. (2011): *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2011. 166 s. ISBN 978-80-8040-401-7.
 22. ONDRIA, P. – KOLLÁR, D. (2011): Vplyv globalizácie na národnú bezpečnosť. In *Bezpečnostné fórum 2011 – zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Banská Bystrica : Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2011, s. 18-22. ISBN 978-80-557-0136-3.
 23. PIRIS, J. C. (2010): *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 425 s. ISBN 978-1-1394-8835-8.
 24. ŠIKULA, M. (2005): K metodologickým východiskám ponímania fenoménu globalizácie. In *Ekonomický časopis*, 2005, roč. 53, č. 7, s. 663-679. ISSN 0013-3035.

25. ŠKVRNDA, F. (2020): O protirečivosti vytvárania multipolarity v medzinárodných vzťahoch v 21. storočí. In *Medzinárodné vzťahy*, roč. 18, č. 1/2020, s. 36-56. ISSN 1339-2751.